

EDATLAR (İLGEÇLER) - BAĞLAÇLAR - ÜNLEMLER

EDAT: Tek başlarına kullanıldıklarında bir anlam taşımayan, cümle içerisinde sözcükler arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan ve aynı zamanda kendileri de anlam kazanan sözcüklere “**edat**” denir.

Başlıca edatlar şunlardır: gibi, kadar, denli, için, ile(-le), ancak, yalnız, üzere, değin, dek, göre, -e karşı, -e doğru, -den beri, -den başka.....

EDATLARIN ÖZELLİKLERİ:

- Edatlar kendilerinden önce gelen kelimeyle ilgi kurarlar.
- Edatlar iyelik veya hal eki aldıklarında adlaşır.
*Senin **gibisini** zor bulurlar.*
*O **kadarını** herkes biliyor.*
- Edatlar cümlede sıfat tamlamaları veya zarf öbekleri oluşturabilir.
*Dev **gibi** adam, karşımızda **çocuk gibi** ağlıyordu.*
Sıfat Tam. Zarf Grubu
- Edatlar cümlede *özne, nesne, tümleç* göreviyle kullanılabilir; ek fiil olarak *yüklem* olabilir.

Örnekler: Bizim buraların özümü **bal gibidir.**
Yüklem

Bu kadarını beklemiyordum.
Nesne

Çocuk **tazi gibi** koşuyordu.
Zarf tümleci

Aslan **gibi** çocuk birkaç günde eridi.
Özne

NOT: Sınavlarda edatlarla ilgili sorular genellikle edatın kurduğu anlam ilgisine yöneliktir. Bunun dışında, hem edat hem de bağlaç olarak kullanılan kelimeler edat-bağlaç farkı şeklinde sorulabilir.

Örnek Sorular:

1. "Ancak" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı türde kullanılmıştır?

- A) Ancak beğendiğim kitapları okurum.
- B) Koşuya ancak sağlıklı olanlar mı katılmalı?
- C) Meyveler ancak olgunlaştıklarında yenmelidir.
- D) Vakit azaldı ancak işi bitirmek zorundayız.

Cevap: “Ancak” sözcüğü A,B ve C şıklarında “sadece” anlamında kullanıldığı için edat, D şıkında ise “fakat, ama” anlamında kullanıldığı için bağlaçtır. Doğru cevap **D** şıkkıdır.

2. Aşağıdakilerden hangisinde “göre” edatı cümleye “uygunluk” anlamı katmıştır?

- A) Ona göre futbol çok önemliydi.
- B) Polise göre bu işte senin de parmağın var.
- C) Henüz kendime göre bir iş bulamadım.
- D) Sınıfı göre çok çalışkan bir öğrenciydi.

Cevap: “Göre” edatı, A ve B şıklarında kişisel görüş, D şıkında karşılaştırma anlamı katmıştır. C şıkında ise “uygunluk” anlamı vardır. Doğru cevap **C** şıkkıdır.

3. Aşağıdakilerden hangisinde “doğru” sözcüğü edat görevinde kullanılmıştır?

- A) Doğru işlerin peşinden koşmalısın.
- B) Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlarmış.
- C) Adam hızla bana doğru geliyordu.
- D) Doğru, toplumdun topluma değişen bir kavramdır.

Cevap: “Doğru” sözcüğü A şıkında sıfat, B şıkında zarf, C şıkında edat, D şıkında ise ad görevinde kullanılmıştır.

1 BELLİ BAŞLI EDATLAR VE ÖZELLİKLERİ

1. İle (-le, -la): Araç, birliktelik, neden-sonuç ilgileri kurar.

- Kapıyı anahtar**la** açmış. (Araç)
- İstanbul'a otobüs**le** gittim. (Araç)
- Arkadaşları **ile** sinemaya gitmiş. (Birliktelik)
- Bu haberin gelmesi**yle** işler karıştı. (Neden-sonuç)

NOT: “İle” sözcüğü hem edat hem de bağlaç olarak kullanılabilir. Cümlede “ile” nin yerine “ve” kullanılabilirse bağlaç, kullanılamıyorsa edattır.

- Annesi **ile** babası geldi. (Bağlaç)
- Çocuk arkadaşı **ile** geldi. (Edat)

2. İçin: Sözcükler arasında “amaç” ve “sebep-sonuç” başta olmak üzere çeşitli anlam ilgileri kurar.

- Sizi görmek **için** geldim. (Amaç)
- Doğruyu söylemek **için** geldim. (Sebep-sonuç)
- Hasta olduğu **için** gelememi. (Sebep-sonuç)
- O adam **için** deli diyorlar. (Hakkında)
- Benim **için** bir oda ayırmışlar. (Aitlik)
- Vatan **için** canımı bile veririm. (Uğrunda)
- Senin **için** saçımı süpürge ettim.(Uğrunda,yolunda)
- Bu kadar çalışma **için** bu para az. (Karşılığında)

3. Kadar: Karşılaştırma yoluyla eşitlik, benzerlik, yaklaşıklık gibi ilgiler kurar.

- O da senin **kadar** çalışkandır. (Eşitlik)
- Ay **kadar** parlak bir yüzü vardı. (Benzerlik)
- Bin **kadar** kitap bastırdı. (Yaklaşıklık)

4. Göre: Yönelme(-e) hal eki almış sözcüklerle kullanılarak, karşılaştırma, kişisel görüş gibi çeşitli anlam ilgileri kurar.

- Arkadaşlarına **göre** daha başarılıdır. (Karşılaştırma)
- Bana **göre** bu maç böyle bitmez. (Tahmin-Kişisel görüş)
- Burası bize **göre** değil. (Uygunluk)

5. Gibi: Benzetme başta olmak üzere çeşitli anlam ilgileri kurar.

- Dev gibi dalgalar tekneyi parçaladı.(Benzetme)
- Ferrari **gibi** hızlı arabaları var. (Karşılaştırma)
- Yarın yağmur yağacak **gibi**.(olasılık)
- Akşam 7 **gibi** yemeğe çıkarız.(Sıralarında, yaklaşık)
- Bu köpek bize saldıracak **gibi**...(Şüphe, olasılık)

6. Ancak-Yalnız: Cümlede “sadece, bir tek” anlamında kullanılırsa edat; “fakat, ama” anlamında kullanılırsa bağlaç olan sözcüklerdir.

- Ben **ancak** onunla görüşürüm. (Sadece-Edat)
- Bu kitabı **ancak** orada bulabilirsiniz.(Sadece-Edat)
- Giderim **ancak** senin de gelmeni istiyorum.(Bağlaç)
- Benim halimden **ancak** sen anlarsın.(Edat)
- Arabamız **ancak** beş milyar eder. (Edat)
- **Ancak** aldığı borçları ödeyebildi. (Edat)
- Bu durumdan **yalnız** sen haberdarsın. (Sadece-Edat)
- Buralarda **yalnız** dolaşma. (Durum zarfı)
- **Yalnız** insanlar kapalı kutu gibidir. (Niteleme sıfatı)
- O nine yine **yalnızdı**. (İsim)
- Kitap okumak istiyorum,**yalnız** uykum geliyor. (Bağlaç)

7. Üzere: Genellikle "için" edatının yerini tutar ve çeşitli anlam ilgileri kurar.

2

- Konuşmak **üzere** ayağa kalktı. (Amaç)
- Okula gitmek **üzere** evden çıktı.(Amaç)
- Yarın ödemek **üzere** sana yüz lira veririm.(Şartıyla)
- Yasalarda belirtildiği **üzere** bu bir suçtur.(Gibi)
- Paramız bitmek üzere. (Yaklaşık)

8. Doğru(-e doğru): Eklendiği sözcüğe yönelme anlamı katan ve yönelme hal ekiyle(-e) kendinden önceki kelimeye bağlanan bir edattır.

Not: -e hal ekiyle kendinden önceki kelimeye bağlanmazsa edat olmaz.

- Eve **doğru** giderken ona rastladım. (Edat)
- Araba üzerimize **doğru** geliyor. (Edat)
- Kuşlar güneşe **doğru** uçuyorlar. (Edat)
- Öğretmenimiz tahtaya bir **doğru** çizdi.(İsim)
- **Doğru** söze ne denir.(Sıfat)
- Büyüklerimizin yanında **doğru** oturmalıyız.(Zarf)
- **Doğrularımızı** her yerde savunmalıyız.(Adlaşmış sıfat)

9. Karşı (-e karşı): Kendinden önceki kelimeye -e hal ekiyle bağlanarak çeşitli anlam ilgileri kurar.

- Denize **karşı** oturup çayımızı yudumladık. (Yönünde)
- Beşiktaş, Real Madrid'e **karşı** oynayacak. (Rakip olma)
- Bana **karşı** davranışları değişti. (Yönelik)
- Bu söze **karşı** hiçbir şey diyemedik. (Cevap olarak)
- Sabaha **karşı** eve döndük. (Zaman anlamı)

Not: "Karşı" kelimesi edat dışında başka görevlerde de kullanılabilir.

- Sesleri **karşı** binadan bile duyuluyor. (Sıfat)
- Okulun **karşısında** oturuyorlar. (İsim)
- Misafirleri çok sıcak **karşıladılar**. (Fiil)

10. Başka(-den başka): Kendinden önceki sözcüğe -den ekiyle bağlanarak o sözcüğün hariç tutulduğunu belirtir, yani "dışında" anlamı katar.

- **Senden başka** kimseye güvenemem. (Dışında)
- Bu soruları sizden **başkası** çözemez. (Siz hariç, sizin dışınızda)
- Susmaktan **başka** bir şey yapamadım.
- Hayatta senden **gayrı(başka)** kimsem yok.

11. Mi (mı, mu, mü): Soru edatı diye bilinir, ama cümleye soru dışında anlamlar da katar.

- Son sözünüz bu **mu**? (Soru)
- Hiç **mi** söyleyecek sözün yok? (Soru)
- Beni biraz dinler **misiniz**? (Rica)
- Bu su da içilir **mi**? (Olumsuzluk-Beğenmeme)
- Bu sözleri ben **mi** söylemişim? (İnkâr-reddetme)
- Akşam oldu **mu** içime bir hüzün çöker. (Zaman anlamı)
- Sen de **mi** Brütüs? (Beklenmezlik-Şaşırma-Sitem)
- Geniş **mi** geniş bir bahçeleri var. (Pekiştirme)
- Çalıştın **mı** başarırısın. (Koşul)
- Gelmez olur **muyum**? (Kesinlik)

12. Diye : Sebep, amaç, hedef ilişkisi kurar bazen de doğrudan doğruya bir açıklama ve belirtme görevi yapar.

- Saatlerdir önemli bir açıklama yapacak **diye** bekliyoruz.
- Yemek yapacak **diye** mutfağın her yerini batırmış.
- Vehbi **diye** birinin adını sık sık duyuyorum.
- Yakalayıp hemen götürürler **diye** düşünüyordum.

BAĞLAÇLAR

Eş görevli sözcük ve sözcük gruplarını, anlamca ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere "**bağlaç**" denir.

Bağlaçlar da edatlar gibi tek başlarına anlamı olmayan sözcüklerdir.

Bağlaçlar her ne kadar cümlede bağlama görevinde kullanılsa da sözcükler arasında çeşitli anlam ilgileri de kurarlar.

Bağlaçların edatlardan farkı, zaten var olan anlam ilgilerine dayanarak bağ kurmasıdır. Edatlar ise yeni anlam ilgileri kurarlar.

Bazı bağlaçların yerine noktalama işaretleri kullanılabilir. *Bağlaçlar cümleden çıkarılıncaya anlam bozulmaz, sadece biraz daralabilir. Edatlar cümleden çıkarılırsa anlam bozulur.*

Bağlaçlar (ile hariç) önceki ve sonraki kelimedenden ayrı yazılır. Bitişik yazılanlar bağlaç değil, ektir.

SIK KULLANILAN BAĞLAÇLAR VE ÖZELLİKLERİ

1. Ve : Anlam ve görev bakımından benzer olan kelimeleri, cümleleri, sözleri ve ögeleri birbirine bağlar.

- Duygu ve düşünce bir olmalıdır. (Özneleri bağlamış)
- Köyünü, yaşlı dedesini ve ninesini özlemişti. (Nesneleri)
- Şiir ve roman okuma alışkanlığı edinir.(Nesneleri bağlamış)
- Bana baktı ve güldü. (Cümleleri bağlamış)
- Anlatılanları dinliyor ve çocuğa hak veriyordu. (Cümleleri)
- Aylarca ve yıllarca sustu. (Benzer kelimeleri bağlamış)
- Binlerce yerli ve yabancı turist geldi. (Sıfatları bağlamış)

"Ve" bağlacı yerine "virgöl" işareti ya da "-ıp, -erek" gibi zarf-fiil ekleri de kullanılabilir.

- Masaya yaklaştı ve kitabı aldı.
- Masaya yaklaştı, kitabı aldı.
- Masaya yaklaşıp kitabı aldı.
- Masaya yaklaşarak kitabı aldı.

Not: □"ve"□ bağlacından önce noktalama işareti kullanılmaz. Bu bağlaçla cümle başlamaz. Çağdaş şiirde ve son yıllarda yayınlanan çeşitli yazılarda söze etki ve çekicilik katmak için cümle başında kullanılmaktadır, ama bu doğru değildir. Ayrıca "ve" bağlacı yerine "&" işaretini kullanmak da son zamanlarda yaygınlaşan ve dilimizi yozlaştıran özelliklerden biridir.

2. İle (-le, -la): □"ve"□bağlacıyla görevleri hemen hemen aynı olmasına rağmen her zaman birbirinin yerine kullanılamazlar. □"ile" bağlacının kullanım alanı daha dardır. "İle" bağlacı cümleleri birbirine bağlamaz; sadece aynı görevdeki kelimeleri bağlar.

- Yaşlı dedesi ile ninesini özlemişti.
- Edebiyatımızda en çok eser verilen türler şiir ile romandır.
- Annesi ile babasını çok seviyor.
- Evle okul arasında mekik dokuyor.

NOT: "İle" sözcüğü hem edat hem de bağlaç olarak kullanılabilir. Cümlede "ile" nin yerine "ve" kullanılabilirse bağlaç, kullanılamıyorsa edattır.

- Annesi ile babası geldi. (Bağlaç)
- Çocuk arkadaşı ile geldi. (Edat)
- Kazaklarla ceketi parayla aldım.

B E

3. ya da, veya, yahut, veyahut : Aynı değerde olup da birinin tercih edilmesi gereken iki seçenek arasında kullanılırlar.

- Biriniz gideceksiniz: Sen ya da kardeşin.
- Bisiklet veya motosiklet alacağım.
- Sen, ben veya başkası...
- Sen olmasan yahut (veyahut) seni görmesem dayanmam.

4. Ama, fakat, lâkin, yalnız, ancak, oysa, oysaki, halbuki, ne var ki, ne yazık ki : □

3

“Ama, fakat, lâkin” aynı anlamlı bağlaçlardır. “yalnız, ancak, ne var ki, ne yazık ki” bağlaçları da bunlara yakın anlamlıdır.

Bu bağlaçlar genellikle aralarında zıtlık bulunan iki ayrı ifadeyi veya cümleyi birbirine bağlar.

- "Başarı hakkınız, **ama** terlemeniz gerekecek."
- "Onu seviyorum, **fakat** o beni sevmiyor."
- "Çok çalışıyor, **yalnız** başaramıyor."
- "Saatlerce bekledim, **ancak** sizi göremedim."
- İnsanlara hep iyi davrandı; **ne yazık ki** kendisi onlardan vefa görmedi.
- Beş yüz kişiyi davet etmişler, **ne var ki** salon o kadar insanı almaz.
- "Bana kızmış; **oysa** ben ona bir şey yapmadım."
- "Ali gelmedi; **oysaki** onu da çağırmıştım."
- "Hiç tepki vermedi, **halbuki** sevinmesini bekliyordum."
- "Onu özledim, **oysa** gideli çok olmadı."
- "Gelemeyeceğini söyledi, **halbuki** vakti vardı."
- "Sınavı kazanamadım, **oysaki** çok çalışmıştım."

Bu bağlaçların bazıları cümleye “koşul(şart)” veya “pekiştirme” anlamı da katabilir.

- Dışarı çıkabilirsin **ama** eve erken döneceksin. (Koşul)
- Seninle sinemaya gelirim **ama** işim çıkmazsa. (Koşul)
- Bu kitabı sana alacağım **ama** okuyacaksın. (Koşul)
- Dışarıda soğuk **ama** çok soğuk bir hava var. (Pekiştirme)
- Büyük ama çok büyük bir bahçesi vardı. (Pekiştirme)

“Ama” bağlacı cümle sonunda dikkat çekmek amacıyla da kullanılabilir.

- Bak kızırım **ama!**
- Böyle söylersen darılırım **ama!**

5. Çünkü, zira: Şundan dolayı, şu sebeple □ anlamlarına gelir. Neden bildirir.

- Eve gittim, **çünkü** babam çağırmıştı.
- Otobüse yetişemedik; **çünkü** evden geç çıkmıştık.
- Oğün okula gelemedim, **zira** çok hastaydım.

6. Madem (mademki): “Değil mi ki, -diği için, -diğine göre” □ anlamlarında ,sebeup göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlar.

- **Madem** gelmeyecektin, önceden haber verseydin.
- **Mademki** söz verdin, sözünü tutacaksın.

7. Ki : En çok kullanılan bağlaçlardan biridir. Cümleye "neden - sonuç, açıklama, şart, şaşma, o anda, pekiştirme" gibi çok çeşitli anlam ilgileri katar.

- Günü kötü geçmiş **ki** çok kızgın görünüyor. (Neden-sonuç)
- Sana değer veriyorum **ki** seninle konuşuyorum. (Neden-s.)
- İnsan çalışmalı **ki** sınavı kazansın. (şart)
- Bir baktım **ki** ortalıkta kimse kalmamış. (şaşma)
- Evden çıkacaktı **ki** telefon çaldı. (o anda)
- Çalışkan **ki** çalışkan bir çocuk. (pekiştirme)
- Beni tanıyorsun **ki**... □ (Yakınma)
- Kafamı bir kaldırdım **ki** arkadaşım karşımda. (Şaşma,)
- Arabayı o çizmiş olabilir mi **ki**? (Kuşku)
- Sana iş buldum **ki** kimseye muhtaç olmayasın. (A-S)
- Geç saatlere kadar çalışmış olmalı **ki** sabah uyanamamış. (tahmin)

Not: “Ki” bağlacı, sıfat türeten “-ki” eki ile, ilgi zamiri olan “-ki” ile karıştırılmamalıdır. Bağlaç olan **ki** kendinden önceki ve sonraki kelimelerden her zaman ayrı yazılır. Diğerleri ektir ve kelimeye bitişik yazılır.

- Yolun karşısında **ki** adamı görüyor musun? (Sıfat yapmış)
- Benim ödevim senin **ki**nden güzel olmuş. (İlgi zamiri)
- Bir şey biliyor **ki** konuşuyor. (Bağlaç)

Not: Bağlaç olan “ki” yi diğerleriyle karıştırmamak için pratik bir yöntem olarak, “ki” den sonra “-ler” ekini getiririz, bu ek uygun düşmezse oradaki “ki” nin bağlaç olduğunu anlarız.

Ayrıca yine pratik bir yöntem olarak, “ki” yi cümleden çıkartırız, cümlelerin yapısında ciddi bir bozulma olmazsa bu “ki” nin bağlaç olduğunu anlarız.

- Sen ki dünyalara değersin. (Sen dünyalara değersin.)
- Şimdi anlıyorum ki o yaptıklarım bir hataydı. (Şimdi anlıyorum o yaptıklarım bir hataydı)

Görüldüğü gibi bağlaç olan **-ki** cümleden çıkartıldığında cümlelerin anlamında bir daralma olsa da yapısında ciddi bir bozukluk olmuyor, ayrıca bunlardan sonra **-ler** eki getirildiğinde uygun düşmüyor. Öyleyse bu “-ki” er bağlaçtır ve daima ayrı yazılır.

Not: “Mademki, halbuki, oysaki, çünkü, sanki” sözcüklerindeki “ki” ler bağlaç olmasına rağmen kalıplaştığı için bitişik yazılır.

“ki” bağlacı ile birlikte kullanılan diğer bazı bağlaçlar şunlardır.

- Bu kez sınavı geçmiş, **demek ki** iyi çalışmış.
- Biz bu engelleri aşarız; **yeter ki** siz kendinize güvenin.
- Ülkemi seviyorum; **öyle ki** ülkem için canımı bile veririm.
- Yapılan hatayı be de görüyorum; **gel gör ki** patron böyle yapmaktan ısrar ediyor.
- Sana yardımcı olmak isterdim; **ne care ki** benim de param yok.
- Bence riske girmeyelim, **tut ki** işler iyi gitmedi, o zaman ne yapacağız?
- Sorunu çözdük, **söyle ki** yarın hepiniz ücretinizi alacaksınız.
- Bugün işim çok, **kaldı ki** biraz da hastayım, toplantıya gelemem.

8. De, da : Cümleye “eşitlik, gibilik, açıklama, neden-sonuç, abartma, pekiştirme, birliktelik, küçümseme, sitem, şaşma, uyarı, inatlaşma” gibi çok çeşitli anlamlar katar, bazen de “ama, fakat” anlamında kullanılabilir.

- O filmi ben **de** seyrettim. (Eşitlik-diğerleri gibi)
- Bence Aslı **da** bu işten anlamıyor. (Eşitlik-diğerleri gibi)
- Aldıkları araba **da** araba hani. (Abartma-pekiştirme)
- Sen sınavı kazanacaksın **da** ben göreceğim. (Küçümseme)
- Okula kadar geldin **de** bir selam vermedin. (Sitem)
- Ailesiyle kavga etti **de** evi terk etti. (Sebeup-sonuç)
- Yemem **de** yemem diye tutturdu. (Direnme-inat)
- Dışarı çık **da** göreyim. (Tehdit-uyarı)
- Biraz müsaade etsen **de** işime baksam. (Rica, istek)
- Böyle davranmanız hiç **de** iyi olmadı. (Pekiştirme)
- Bize gelmiş **de** fazla kalmamış. (ama bağlacı yerine)

Not: Türkçede biri bağlaç, diğeri hâl eki olmak üzere iki çeşit “de” vardır.

Cümleden “de” yi çıkarıp okuduğumuzda cümlelerin anlamı bozulmuyor sadece biraz daralıyorsa bu “de” bağlaçtır ve ayrı yazılır. Eğer cümlelerin anlamı bozuluyorsa, bu “de” ektir ve kelimeye bitişik yazılır.

- Bakkalda sebze **de** satılıyormuş. (Bağlaç) (Bakkalda sebze satılıyormuş)
- Kitaplarım okulda kalmış. (Hâl eki) (“Kitaplarım okul kalmış.” dersek cümle bozulmuş olur.)

9. Sanki : Cümleleri ve sözcük öbeklerini genellikle tahmin ve olasılık anlamlarıyla bağlar.

- Bu adamı **sanki** bir yerden tanıyorum.
- Bu müziği **sanki** daha önce de dinlemiştim.
- Başkalarını kötüleme **sanki** sen onlardan daha mı iyisin?
- Dün akşamki yemekte **sanki** beni tanıyormuş gibi davrandı.

10. Yoksa : "Aksi takdirde, aksi halde" anlamında 4

kullanılan bir bağlaçtır. Bazen de herhangi bir konuda ihtimalden söz ederken, onlardan başka bir ihtimalin de varlığını bildirmek için kullanılır.

- Ver diyorum, **yoksa** yersin dayağı.
- Bu işi Ali mi **yoksa** Ahmet mi daha iyi yapar?
- Ali bey henüz gelmedi, **oksa** ona davetiye yollanmadı mı?

11. Hatta : "Bile, hem de, üstelik, ayrıca" anlamlarında kullanılır. Biri diğerinden daha güçlü olan iki yargıyı birbirine bağlar, bazen de pekiştirme anlamı katar.

- Çok çalışıyor; **hatta** geceleri uyumuyor.
- Kazmayla, kürekle **hatta** elleriyle kazıldılar.
- Bu maçı kazanacağız **hatta** şampiyon olacağız.
- İşe geç geliyor; **üstelik** görevini de düzgün yapmıyor.
- Ders çalışmıyor; **üstelik** yaramazlık yapıyor.
- Çalışıyor, **hem de** sabahtan akşama kadar.

12. Bile : Bu bağlaç, beklenmedik duygu ve olayları anlatan ifadeleri bağlar. Bazen "-de" bağlacının yerini tutar.

- Doğum günü partime öğretmenlerim **bile** katıldı.
- Henüz dört yaşında ama sayıları biliyor, yazı **bile** yazıyor.
- Bu sınavı kazansa **bile** işe giremez.
- Bu sınavı kazansa **da** işe giremez.

13. Meğer, meğerse, meğerki : Umulmayan, düşünülmemeyen, beklenmedik durumları anlatmak için kullanılır.

- Onu akıllı sanırdık; **meğer** adam delinin biriymiş.
- **Meğer** bizi yıllardır oyalıyormuş.
- **Meğerki** olaydan hiç haberi yokmuş.
- **Meğerse** okula gitmemiş bugün.
- Çok zenginim diyordu, **meğerse** tek kuruşu bile yokmuş

14. İse (-se) : Cümleye genellikle karşılaştırma anlamı katar. Aynı ya da bitişik yazılabilir. Bitişik yazıldığında "-se, -sa" biçimine de girebilir.

- Adam durmadan konuşuyor, çocuk**sa** hep susuyordu.
- Ben et yemeklerini severim, o **ise** sebze yemeklerini...
- Ali çok akıllı; Murat**sa** çalışkan bir öğrencidir.

Not: "İse" sözcüğü ek-fiil olarak da kullanılabilir. Bu göreviyle isim soylu sözcükleri yüklem yaparken, basit zamanlı fiilleri de bileşik zamanlı yapar ve onlara koşul (şart) anlamı kazandırır. Bağlaç olan "ise" ile karıştırmamak gerekir.

Ek-fiil olan "ise" cümleye şart anlamı katar, olumsuzu da yapılabilir. Bağlaç olan "ise" nin olumsuzu yapılamaz, bu bağlaç şart anlamı da taşımaz.

- Gayret eder**se** bu sorunun üstesinden gelir. (Ek-fiil) (Gayret etmez**se** üstesinden gelemez.)
- Yetenekli**yse** bu oyunda rol alabilir. (Ek-fiil) (Yetenekli değilse rol alamaz.)

15. Yani : Bu bağlaç, bir konuyu daha açık biçimde anlatmak için kullanılır.(Bazen de soru cümlelerinin başında yer alır.)

- Bu adam geçmişte hırsızlık yapmış, **yani** sabıkalı biri.
- Yeterli imkanımız yok, **yani** bu işi zor yaparız.
- **Yani** sen bu sınava girmeyecek misin?

TEKRARLI BAĞLAÇLAR

16. ne.....ne (ne de) : Çok kullanılan bu bağlaç karşılaştırılan iki unsurun **hiçbiri** anlamını verir. Genellikle cümleye olumsuz bir anlam kazandırır.

- Sallanmaz o kalkışta **ne** bir mendil **ne** bir kol.
- Adam kızını **ne** arıyor **ne** soruyor.
- **Ne** kızı veriyor **ne** dünürü küstürüyor.
- Bu konu **ne** seni **ne de** beni ilgilendirir.
- Bana **ne** mektup yazıyor **ne de** telefon ediyor.

NOT: Bu bağlaç iki karşıt sıfatı birbirine bağlarsa "ikisinin arası, ortası" anlamı verir.

- Kız **ne** zayıf **ne** şişman biriydi.
- Konuşan adam **ne** uzun **ne** kısaydı.

17. hem..... hem (hem de) : Cümleleri, eş görevli kelime ve kelime gruplarını bağlayan bu bağlaç, sözü edilen unsurların hepsini yargıya dahil ederek birlikte olma anlamı verir, bazen de eşitlik ve karşıtlık anlamları katar.

- **Hem** ucuz **hem** kaliteli ayakkabı satıyor.
- **Hem** çalışıyor **hem** üniversite okuyor.
- Halil **hem** çalışıyor **hem** okuyor.
- İşçiler **hem** çok para istiyor **hem de** iyi çalışmıyor.
- **Hem** yemek yemiyor, **hem** ilaçlarını almıyor, **hem de** iyileşmeyi bekliyor.

18. ya..... ya (ya da) : Sözcük öbeklerini, cümleleri karşıtlık, seçme anlamlarıyla bağlar.

- **Ya** onunla evlenirim, **ya** kendimi öldürürüm.
- **Ya** bu deveyi güdersin **ya** bu diyardan gidersin.
- **Ya** ödevini getirirsin **ya da** sınıfta kalırsın.

19. ister.....ister (isterse) : Sözcük öbeklerini ve cümleleri bağlar. Eşitlik ve seçme anlamı verir.

- Burayı kazın da **ister** kazma kullanın **ister** kürek...
- **İster** bugün gel **ister** yarın, ben hep buradayım.
- Ödevini getirsin de **ister** elle yazsın **isterse** bilgisayarda...

Gerek...gerek(gerekse) bağlacı da genellikle aynı anlamda kullanılır.

- Gerek rüzgar gerekse güneş, iyi birer enerji kaynağıdır.
- Gerek Ahmet gerek Hamdi bu konuda çok başarılıdır.

20. olsun.....olsun : Kelime gruplarını ve cümleleri genellikle eşitlik anlamıyla bağlar.

- Zengin **olsun**, fakir **olsun** hepimiz aynı ülkede yaşıyoruz.
- Küçük **olsun** büyük **olsun** herkes Mahmut amca'yı severdi.

21. kâh.....kâh : Sözcük öbeklerini ve cümleleri karşıtlık, bazen, kimi zaman anlamlarıyla bağlar.

- Kaygımız dalgalarda **kâh** o yana **kâh** bu yana sallanıyor.
- Şoka giren adam **kâh** gülüyor **kâh** ağlıyordu.

ÜNLEMLER

Sevinme, üzüme, kızma, korku, heyecan, çaresizlik, şaşkınlık, pişmanlık, bıkkınlık, kıskançlık, özlem gibi duyguları kısa ve etkili biçimde anlatmaya; doğa seslerini yansıtmaya ve karşısındakilere seslenmeye yarayan sözlere **ünlem** denir.

Türkçede kullanılan başlıca ünlemler şunlardır: Ah, oh, vah, of, ay, hey, ey, ya, haydi, hadi, yazık, a, e, o, vah vah, oh oh, eyvah, hişt...

Seslenme Ünlemleri:

- Yol versene **be!**
- **Eee** yaptıkların yeter artık!
- **Eee** hep seni mi dinleyeceğiz!
- **Ha!** Onu mu sordun?
- **Hist!** buraya bakar mısın?
- **Hey,** buraya baksana!
- **Bre** melun! Ne yaptın böyle?
- **Ey** Türk gençliği!
- **Ssst!** Sus bakayım!
- **Huu** komşu nasılsın **ayof?**
- **Abe** ağalar nerden gelirsiniz?

Duygu Ünlemleri:

- **Aaa** bu arabaya ne olmuş böyle?
- **Ay** başım çok ağrıyor!
- **Bravo,** güzel bir ödev olmuş!
- **Eyvah!** yine lastik patladı!
- **Hoppala,** bu da nereden çıktı!
- **Off,** bu iş başımıza bela oldu!
- **Eh** buna da şükür!
- **Ohh,** sonunda başardım!
- **Yah yah,** adama yazık olmuş!
- **Üff,** ne sıkıcı yer!
- **Aman,** bırak gitsin **ya!**
- **Ooo,** sizi görmek ne güzel!
- **Tüh,** yine yakalandık.
- **Vay** benim akılsız başım!
- **Aferin,** güzel bir iş başarmışsın.
- **Ohoo,** sen gelene kadar iş biter.

Bazı sözcükler aslen ünlem olmadıkları halde cümlede ünlem görevi üstlenebilir. Özel adlar da seslenme ünlemi olarak kullanılabilir.

- **Allah Allah,** sana ne oluyor?
- **Ahmet Bey!** Bakar mısın?
- **Arkadaş,** yurduma alçakları uğratma, sakın!
- **Güzel!** Bunu bekliyordum.
- **Yarabbi!** Bana güç ver.
- **Yazık,** genç yaşta öldü!

Yansıma Ünlemleri:

Doğa seslerini yansıtan ve hayvan seslerinin taklidine dayanan sözcüklerdir.

- Kuşlar **civil civil** ötüyor!
- Odun **küt** diye düştü!
- Sular **gürül gürül** akıyor.
- **Tak,tak,tak!** Birdenbire kapı vuruldu.
- **Fısır fısır** konuşup durmayın!

ÜNLEM ÖBEKLERİ

***Allah aşkına,** peşimi bırak!
***Hadi canım sen de,** sen bu işten ne anlarsın.
***Aman Tanrım,** bu ne güzellik!
NOT: Bütün bunlar dışında pek çok sözcük ve sözcük öbeği, söylenişine, vurgusuna göre ünlem değeri kazanabilir.